

El fenomen de porta giratòria: la interseccionalitat entre els factors que generen la reincidència en la situació de sensellarisme

The revolving door phenomenon:
intersectionality among the factors
that engender recidivism in a situation
of homelessness

Valeria Hernández García¹

ORCID: 0009-0004-6253-4689

Lucía Tadeo Delgado²

ORCID: 0009-0008-1709-7407

José Manuel Díaz González³

ORCID: 0000-0001-9974-2159

Recepció: 14/06/23. Revisió: 26/09/23. Acceptació: 15/11/23

Per citar: Hernández García, Valeria; Tadeo Delgado, Lucía, i Díaz González, José Manuel. (2024). El fenomen de porta giratòria: la interseccionalitat entre els factors que generen la reincidència en la situació de sensellarisme. *Revista de Treball Social*, 226, 13-38. <https://doi.org/10.32061/RTS2024.226.01>

Resum

El sensellarisme es constitueix com un fenomen multifactorial, multidimensional, estructural i dinàmic que dificulta la intervenció professional i genera que, en determinades ocasions, la persona torni a la situació de sensellarisme després d'haver assolit la integració social. Aquesta recerca aborda el fenomen de porta giratòria, analitzant tant la seva magnitud com la possible interseccionalitat que hi pogués haver entre els factors que generen la reincidència. Per això, es va elaborar un full de registre ad

1 Graduada en Treball Social per la Universitat de La Laguna. alu01010322261@ull.edu.es

2 Graduada en Treball Social per la Universitat de La Laguna. alu01010329215@ull.edu.es

3 Diplomada en Treball Social per la Universitat de La Laguna. Màster en Intervenció Familiar i Màster en Mediació Familiar i Sociocomunitària per la Universitat de La Laguna. Doctor en Psicologia per la Universitat de La Laguna. Professor ajudant doctor de l'Àrea de Treball Social i Serveis Socials de la Universitat de La Laguna. jdiazgon@ull.edu.es

hoc amb diverses variables i es van analitzar els expedients d'una mostra representativa (n = 1.271) de persones ateses durant els anys 2021 i 2022 a Santa Cruz de Tenerife. Els resultats reflecteixen una clara masculinització del fenomen amb predomini de la nacionalitat espanyola, amb una mitjana de 49 anys, majoritàriament estudis primaris i perceptores de prestacions mínimes. El 42,2% tenia una discapacitat, el 44,3% problemes de salut mental i el 55,7% addiccions tòxiques o comportamentals. El 64,1% havia experimentat el fenomen de porta giratòria una vegada generada fonamentalment per la pèrdua de l'habitatge per raons econòmiques (41,2%) i/o conflictivitat en la convivència (40,5%). Es conclou que no hi ha una relació significativa entre les variables analitzades i el nombre de vegades que la persona experimenta el retorn al sensellarisme després d'haver assolit una o diverses vegades prèvies la integració social. Únicament un 10,3% de les persones usuàries ho ha experimentat i no és possible vincular la cronificació amb l'efecte de porta giratòria.

Paraules clau: Persona sense llar, porta giratòria, exclusió social, problema social i atenció social.

Abstract

Homelessness is a multi-factor, multi-dimensional, structural and dynamic phenomenon that hinders professional intervention and, on certain occasions, causes the person to fall back into homelessness after having achieved social integration. This research addresses the “revolving door” phenomenon, analysing both its scope and the potential intersectionality that exists among the factors that generate recidivism. To this end, an ad hoc record sheet was prepared incorporating several variables and the files of a representative sample (n=1271) of people assisted in 2021 and 2022 in Santa Cruz de Tenerife were analysed. The results show that the phenomenon is clearly male-dominated with a prevalence of persons of Spanish nationality. The average age is 49 years and the individuals are mostly educated to primary level and in receipt of minimum benefits. A total of 42.2% had a disability, 44.3% suffered mental health problems and 55.7% exhibited toxic or behavioural addictions. 64.1% had experienced the revolving door phenomenon on one occasion, mainly due to loss of housing owing to financial reasons (41.2%) and/or conflicts in cohabitation (40.5%). We can conclude that there is no significant relationship between the variables analysed and the number of times a person falls back into homelessness after achieving social integration on one or more previous occasions. Only 10.3% of users have experienced it and it is not possible to link chronic homelessness to the revolving door effect.

Keywords: Homelessness, revolving door, social exclusion, social problem and social care.

1. Introducció

1.1. Exclusió residencial i breu conceptualització del fenomen del sensellarisme

L'exclusió social i l'exclusió residencial són conceptes estretament relacionats, i es pot afirmar que la falta d'habitatge es tracta d'una de les expressions més extremes de l'exclusió social (Cabrera et al., 2008; Resolució del Parlament Europeu 2013/2994 (RSP)). En aquesta línia, la Federació Europea d'Organitzacions Nacionals que treballen amb Persones sense Llar (a partir d'ara FEANTSA) considera persona sense llar (PSL, d'ara endavant) aquella que es troba en situació d'exclusió residencial per no poder accedir i conservar un allotjament de manera permanent, sota un marc estable de convivència i adaptat a la seva situació personal, degut tant a raons econòmiques i barreres socials com a la presència de dificultats personals per portar una vida autònoma (Matulič, 2013). A fi de consensuar aquesta definició, la FEANTSA desenvolupa la classificació European Typology of Homelessness and Housing Exclusion (ETHOS), una tipologia que pretén posar sobre la taula totes les situacions i variants derivades de l'exclusió residencial, que divideix el col·lectiu en quatre categories: sense sostre, sense habitatge, habitatge insegur i habitatge inadequat.

Malgrat tenir una definició tan clara del concepte de PSL, no s'ha aconseguit conceptualitzar el sensellarisme de tal manera que n'englobi tots els aspectes. No obstant això, la importància d'utilitzar un llenguatge comú per referir-nos-hi i intervenir amb aquest fenomen social fa imprescindible diferenciar el sensellarisme d'altres termes utilitzats com a sinònims, com ara indigent, transeünt o captaire, perquè aquests tendeixen a delimitar la realitat social del sensellarisme partint del desconeixement (Díaz, 2021). Bé és cert que es pot afirmar que el sensellarisme és un problema social generalitzat que afecta totes les societats desenvolupades, especialment als entorns urbans i les grans ciutats, i que hi convergeixen factors tant individuals com generals i estructurals (Cabrera, 2009; Fisas et al., 2022).

1.2. La cronificació del sensellarisme

En els últims anys hi ha hagut un increment considerable del nombre de persones en situació de sensellarisme, l'any 2022 va ascendir a 28.552 persones, de les quals la majoria (39,83%) es trobava en aquesta situació per un període superior a tres anys (Institut Nacional d'Estadística, 2022). Si bé l'Estratègia Nacional Integral per a Persones sense Llar 2015-2020 va establir un marc de referència per a les diferents administracions competents en la qüestió, la nova Estratègia Nacional per a la lluita contra el sensellarisme a Espanya 2023-2030 fa èmfasi en la implementació d'un sistema preventiu orientat a la identificació, atenció precoç i mitigació de les repercussions del sensellarisme. Així mateix, cerca millorar els sistemes

d'assistència per a les persones en situació de carrer, fomentar l'exercici de drets i participació ciutadana, i promoure la continuació de recerques i avanços en aquest àmbit (Govern d'Espanya, 2023).

D'acord amb la definició proposada pel Department of Housing and Urban Development (HUD) dels Estats Units d'Amèrica, una persona cronicada en la situació sense llar és aquella que ha experimentat la situació sense llar durant un període d'un any o superior, o ha patit almenys quatre episodis de sensellarisme al llarg dels últims tres anys (sumant almenys dotze mesos), i té algun tipus de discapacitat (U. S. Department of Housing and Urban Development, 2015).

El sensellarisme està estretament lligat a diverses causes que aboquen a individus a aquesta situació, així com a les conseqüències individuals i estructurals que se'n deriven, implicant seqüeles de difícil reversió. Es posa l'accent en factors com l'edat avançada, malalties físiques i mentals, dependència a substàncies, falta d'habilitats per a l'autonomia i antecedents d'institucionalització. Al seu torn, s'aborda la dimensió estructural en termes polítics, econòmics i socials, que crea obstacles per a la reintegració de les persones sense llar, com la insuficiència de recursos econòmics o la dificultat d'accedir a un habitatge digne (Mojtabai, 2005). Les persones en situació de sensellarisme de llarga durada estan principalment afectades per problemes de salut mental i abús de substàncies, la qual cosa té com a resultat un ús intensiu de serveis i recursos públics, cosa que genera un cost elevat (Caton et al., 2007). A més, s'observa un percentatge elevat d'individus immersos en processos d'exclusió residencial que, a més, s'enfronten a algun tipus de discapacitat. En aquest sentit, hi ha una relació sinèrgica entre totes dues variables (discapacitat i sensellarisme), on la discapacitat pot desembocar en la situació de sensellarisme i, al seu torn, l'exclusió residencial pot agreujar o propiciar l'aparició de problemes de discapacitat, la qual cosa dificulta, entre d'altres, l'adherència a tractaments. És rellevant subratllar que aproximadament una de cada cinc persones sense llar (21,7%) presenta una discapacitat, cosa que representa un augment del 250% respecte al total de la població espanyola amb discapacitats (8,5%) (Red de Apoyo a la Integración Sociolaboral, 2009).

Per aquesta raó, és necessari recórrer a una avaluació centrada en cada individu amb la intenció de generar indicis que condueixin a una solució, a més de desenvolupar recerques i mesures preventives orientades cap als factors de risc en individus que experimenten una situació de sensellarisme prolongada (Caton et al., 2007). Un model d'intervenció que ha suposat un canvi de paradigma enfront del model en escales tradicional és el Housing First (Agulles, 2019). Ha demostrat bons resultats en els casos de cronicitat (Greenwood et al., 2022) i s'ha convertit en un dels objectius específics de l'Estratègia Nacional per a la lluita contra el sensellarisme a Espanya 2023-2030 per prevenir-lo (Govern d'Espanya, 2023). En aquest nou enfocament s'opta per facilitar l'accés a un habitatge amb caràcter permanent, constituint-se com un espai de protecció des d'on es dona cobertura a les necessitats bàsiques (Pleace, 2016), es promou la reducció

del mal en perfils de baixa exigència (Busch-Geertsema, 2013) i es prioritza en la capacitat i autodeterminació (Padgett et al., 2016).

1.3. Factors influents del sensellarisme

En el marc conceptual prèviament exposat, el sensellarisme es defineix principalment com la manca d'un habitatge estable i adequat, capaç de brindar benestar i una bona qualitat de vida. D'una banda, l'enfocament tradicional del sensellarisme s'ha centrat en la falta d'habitatge, sense considerar que aquest problema abraça diverses manifestacions. D'altra banda, el sensellarisme en la seva forma més àmplia implica reconèixer les diverses situacions que porten les persones a experimentar mancances, la qual cosa té com a resultat que surtin del sistema de protecció social i recaiguin en una situació d'exclusió social i residencial extrema (Cabrera i Rubio, 2008).

En aquest context, el fenomen del sensellarisme ha de ser abordat com un tema de rellevància social, política i institucional, atès que involucra diverses causes interrelacionades (García, 2017). Aquestes causes s'agrupen en quatre dimensions, les quals es detallen a continuació:

Taula 1. Les múltiples causes del sensellarisme

Dimensions	Causes
Relacional	Ruptura de la xarxa social, violència, etc.
Personal	Malaltia (física, mental), addiccions, etc.
Estructural	Accés limitat a un allotjament decent, reestructuració del mercat de treball, ciutadania no reconeguda, discurs hegemònic sobre el sensellarisme, etc.
Institucional	Problemes de capacitat; descentralització, especialització i selecció; absència de coordinació; sortida d'institucions, etc.

Font: Cabrera i Rubio, 2008.

Com veiem a la taula, és recomanable fer una diferenciació entre les causes relacionals, estructurals, personals i institucionals, amb l'objectiu d'abandonar qualsevol enfocament merament individualista d'aquesta realitat social.

En primer lloc, entre les causes de naturalesa estructural, l'accés a un habitatge es destaca com el factor més rellevant i freqüent, que no sols genera, sinó que també reforça l'exclusió social (Cabrera i Rubio, 2008). Aquest dret a un habitatge digne, adequat i permanent per a tota la ciutadania, que facilitaria una convivència estable, està recolzat per nombroses referències (Mejía-Escalante, 2016; Piccininno, 2021). Actualment, les

dificultats relacionades amb l'habitatge han augmentat considerablement a causa de la privatització del mercat i l'escassetat de polítiques socials. En part, això es deu a l'elevat cost dels habitatges, la qual cosa en dificulta tant l'accés com el manteniment i, per tant, dona lloc a situacions de precarietat residencial, formes d'infrahabitatge i precarietat residencial extrema, entre d'altres (Matulič, 2013).

Així mateix, la precarietat laboral agreuja aquests obstacles, implicant que els grups més vulnerables accedeixin a un habitatge (Cabrera i Rubio, 2008). Això està estretament relacionat amb la segmentació dels mercats laborals. En el cas de les persones sense llar, la feina es veu limitada no sols per l'accés al mercat laboral, on les feines han d'adaptar-se a les particularitats de la situació de cada individu, sinó també per la inestabilitat i flexibilitat laborals. En aquest sentit, les ocupacions temporals han experimentat un increment significatiu, la qual cosa ha generat poca estabilitat econòmica en la població activa i ha augmentat les desigualtats socials (Standing, 2013). Aquests desavantatges sociolaborals i, per consegüent, econòmics, estan interconnectats amb l'educació. D'una banda, la falta de formació dificulta la cerca de feina estable i ben remunerada i, d'altra banda, l'escassetat de recursos econòmics limita la formació acadèmica (Matulič, 2013).

Des del punt de vista institucional, s'observa una debilitació dels sistemes de protecció social que impedeix respondre adequadament a les noves realitats socials, caracteritzades per baixos ingressos econòmics, privació material, desocupació, pobresa i exclusió social, entre d'altres (OXFAM, 2012). A més, és rellevant esmentar la falta de coordinació en la intervenció amb persones sense llar, situació que s'origina en la descentralització, especialització i selecció en l'actuació amb aquest col·lectiu, entre altres factors (Meert et al., 2006). En aquest sentit, s'evidencia una escassetat de mesures comunes en la intervenció amb el col·lectiu, i s'afegeix que, a vegades, els recursos destinats a persones sense llar són massa especialitzats, la qual cosa requereix una selecció prèvia per accedir-hi pel fet que no es tenen en compte múltiples problemàtiques simultànies (Cabrera i Rubio, 2008).

La feblesa de l'estat de benestar, caracteritzada per retallades i actuacions selectives, porta a adults a dependre de les seves famílies en quedar exclosos de la cobertura estatal o mancar de prou recursos per satisfer les necessitats de la ciutadania. En el cas de les Persones en Situació de Sensellarisme (PSL), la disminució de les xarxes socials primàries és un factor desencadenant important. Això provoca una separació gradual entre la societat i l'individu, que el condueix a l'aïllament per la manca de suports informals després de caure del sistema de protecció social (Matulič, 2013). Aquesta ruptura, a vegades, pot estar marcada per situacions de violència. Els factors de risc inclouen conflictivitat en la convivència, experiències d'abandó, violència familiar, abusos sexuals, addiccions, divorcis, entre d'altres (Matulič, 2013). Les habilitats socials són crucials per gestionar i resoldre conflictes, per la qual cosa és essencial promoure-les per aconseguir una convivència pacífica i prevenir controvèrsies, tal com

afirmen diversos autors (Wagner et al., 2014). A més, és fonamental que les persones adquireixin nocions bàsiques de mediació, comprenent els beneficis d'abordar els conflictes de manera pacífica. Per això, la resolució de conflictes ha de basar-se en la promoció de la cultura de la pau, la pacificació social, la tolerància, el diàleg i el consens per garantir una bona convivència (Díaz, 2021). L'anàlisi de diverses recerques (Guillén et al., 2020; Muñoz et al., 2003; Roca et al., 2019) conclou que les persones en situació de sensellarisme han experimentat aproximadament nou successos vitals estressants abans o durant la seva transició a aquesta condició. Aquests esdeveniments concrets generen desadaptació social, la qual cosa contribueix a problemes de salut física i mental i a la pèrdua de xarxes socials (Díaz, 2021). La taula que apareix a continuació reflecteix com afecten determinats factors en la dificultat per sortir del fenomen de sensellarisme:

Taula 2. Factors influents a l'hora d'abandonar el sensellarisme

Factors	Efecte sobre la situació de sensellarisme
Salut mental	Pèrdua d'autoestima que desemboca en la culpabilitat o la falta de perseverança per sortir d'aquesta situació.
Malalties orgàniques	Falta de cobertura de les necessitats sanitàries bàsiques i accessibilitat limitada a l'atenció sanitària.
Violència de gènere	Es troba en situació inestable des de la visió emocional i psicològica, encara més en començar amb els processos judicials que se li presenten, la qual cosa li genera estrès i nerviosisme.
Falta de xarxes socials de suport	El desarrelament personal, familiar i social propicia la solitud de l'individu, alhora que s'afebleixen les seves habilitats socials, la seva motivació o la seva esperança, fent encara més complexa la seva inclusió social.

Font: Elaboració pròpia a partir de Muñoz i Cordero (2017); Posada et al. (2019); i Roca et al. (2022).

La pèrdua del capital social comporta una deterioració de les capacitats personals i socials, així com de la salut, especialment en termes de salut mental, la qual cosa redueix la motivació per a la recuperació personal (Subirats et al., 2004). És important destacar que una part significativa de les patologies de salut mental entre les PSL es relaciona amb el consum d'alcohol i substàncies psicoactives. Aquesta situació s'agreuja en no haver-hi garanties de complir amb el tractament psiquiàtric, a causa de l'aïllament social i a la falta de xarxes de suport, entre altres factors (Rodríguez-Pellejero et al., 2017). Quant a les addiccions, diversos estudis assenyalen que entre el 30% i el 70% de les persones en situació de

sensellarisme consumeixen algun tipus de droga (Díaz, 2021; FEANTSA, 2017; Pauly et al., 2019). Aquesta xifra elevada es deu a la necessitat que senten aquestes persones de consumir com una manera d'enfrontar la situació difícil que travessen, superar el temor a la nit i establir relacions socials amb altres individus, entre altres raons (Revista de la Asociación Proyecto Hombre, 2014). No obstant això, estar sota els efectes de l'alcohol disminueix la percepció del perill potencial i, per tant, augmenta el risc de ser víctima de situacions perilloses (Tyler et al., 2018).

Tots aquests factors actuen com a causa i/o conseqüència de la situació de sensellarisme, i es pot dir que, depenent de la persona en qüestió, actuaran com a desencadenants o com a agreujants del fenomen.

1.4. El fenomen de porta giratòria

El fenomen de porta giratòria es refereix a experimentar múltiples episodis de sensellarisme després d'haver tingut accés a un habitatge independent (Roca et al., 2019; Sherwin, 2021). Aquesta situació es considera un factor significatiu en la persistència del sensellarisme i té un impacte negatiu en la qualitat de vida de les persones sense llar. No obstant això, és un tema que ha rebut poca atenció des d'un enfocament teòric i científic (Ringwalt et al., 1998). Segons Panadero i Vázquez (2016), el 28% de les persones sense llar ha experimentat aquest fenomen entre dues i cinc vegades, mentre que el 14% l'ha viscut més de cinc vegades.

És important destacar que les persones sense llar poden seguir tres patrons diferents: transicional, episòdic o crònic. Aquelles catalogades com a "episòdiques" experimenten un nombre més elevat d'episodis de sensellarisme, la qual cosa implica una incidència més gran del fenomen de porta giratòria. No obstant això, és important destacar que, malgrat ser generalment més joves que les persones sense llar "cròniques", presenten problemes associats a la salut física i mental similars a aquestes (Kuhn i Culhane, 1998). A més, romandre en situació de sensellarisme representa una amenaça per a la salut, ja que no sols agreuja les condicions de salut existents i n'obstaculitza la recuperació, sinó que també pot donar lloc a l'aparició de noves malalties (Panadero i Muñoz, 2014).

Un dels factors que contribueix a la cronicitat del sensellarisme és la presència d'una discapacitat, ja que està directament relacionada amb un risc més elevat de deterioració de la salut, una prevalença més gran de problemes de salut mental i problemes derivats de l'abús de substàncies, així com més dificultats per accedir a atenció mèdica preventiva (Roca et al., 2019). Així mateix, l'abús de substàncies és un dels factors més influents en la perpetuació de la situació de sensellarisme, dificultant l'estabilitat en l'habitatge. A això se suma l'experiència de múltiples successos vitals estressants, que actua com un element clau de vulnerabilitat en la situació de sensellarisme i al seu torn incrementa el risc d'experimentar el fenomen de porta giratòria en les persones sense llar (Vázquez et al., 2015).

2. Objectius

2.1. Objectius generals

2.1.1. Analitzar la magnitud del fenomen de porta giratòria en el sensellarisme.

2.1.2. Delimitar els factors que generen la reincidència en la situació de sensellarisme.

2.2. Objectius específics

2.2.1. Concretar els factors que més influeixen en la perpetuació de la situació de sensellarisme.

2.2.2. Conèixer la interseccionalitat entre les variables que contribueixen al patiment d'episodis reiterats de sensellarisme.

2.2.3. Determinar la incidència i freqüència en la qual es produeix el fenomen de porta giratòria.

2.2.4. Establir les característiques i el perfil de les persones sense llar afectades pel fenomen de porta giratòria.

3. Hipòtesis

Primera. El fenomen de porta giratòria afecta en una proporció més gran els homes que les dones a causa dels processos diferenciats que segueixen cap a l'exclusió residencial.

Segona. Dues de cada tres persones es veuen afectades pel fenomen de porta giratòria.

Tercera. Les persones que es veuen ficades en el fenomen de porta giratòria tenen més de dues recaigudes, i així es constitueix com a fenomen recurrent.

Quarta. La cronificació del sensellarisme es troba estretament vinculada al fenomen de porta giratòria.

Cinquena. Els processos d'intervenció social que es desenvolupen des dels serveis especialitzats en l'atenció al sensellarisme tenen un efecte reduït que no aconsegueix mantenir-se en el temps quan les persones accedeixen a altres alternatives d'allotjament davant la falta de suports suficients per part dels serveis socials comunitaris.

Sisena. Les condicions del mercat de l'habitatge i les dificultats d'accés davant les exigències actuals es constitueixen com un dels factors amb més pes.

Setena. El factor que influeix en grau més alt en la reincidència de la situació de sensellarisme és la pèrdua de les xarxes de suport informals.

4. Mètode

4.1. Mostra

El treball de recerca es va dur a terme a partir de les dades obtingudes d'una mostra representativa de 1.271 (n) persones en situació de sensellarisme al municipi de Santa Cruz de Tenerife. Per fer-ho, es van analitzar els expedients de les persones usuàries del Servei Integral d'Atenció a les Persones Sense Llar (d'ara endavant, SIAPSL) durant els anys 2021 i 2022, amb un total de 855 (67,3%) i 416 (32,7%) respectivament. Cal destacar que de la mostra de 2022 s'han eliminat les persones usuàries que també havien estat ateses el 2021 amb l'objectiu d'evitar duplicitats. Les dades es corresponen amb les persones ateses tant des del servei d'Unitats Mòbils d'Acostament (d'ara endavant, UMA) com dels serveis d'allotjament del SIAPSL, entre els quals el Centre Municipal d'Acolliment (d'ara endavant, CMA), el Centre de Mínima Exigència (d'ara endavant, CME) i els Pisos Supervisats. Aquests recursos es troben dins de les categories 1, 2 i 4 de la classificació ETHOS, i es correspon amb la situació de "sense sostre", "sense habitatge" i "habitatge inadequat".

La mostra es compon de 1.043 (82%) homes i 228 (18%) dones, i la mitjana d'edat és de 49 anys. Per trams d'edat, 88 tenen entre 18 i 30 anys, 222 entre 31 i 45 anys, 423 entre 46 i 65 anys, 501 són majors de 65 anys i en 37 casos es desconeix aquesta dada.

Finalment, és necessari assenyalar els criteris d'exclusió establerts, que fan que es prescindeixi de la mostra a aquelles persones usuàries que no apareixen a la base de dades per no haver estat registrades pels / per les professionals o per no haver fet ús dels serveis del SIAPSL més d'una vegada.

Dit això, és necessari tenir en compte que el SIAPSL es constitueix com el servei de més envergadura per a l'atenció del col·lectiu a la província de Santa Cruz de Tenerife. D'acord amb les dades disponibles, aquesta mostra representa gairebé la totalitat de persones sense llar identificades en aquest municipi, un 71,5% del total de persones detectades durant l'any 2021 a l'illa de Tenerife (Càritas Diocesana de Tenerife, 2022).

4.2. Instruments i definició de variables mesurades

Per a la disposició de les dades es va facilitar l'accés al programa de gestió de casos (APLISEM), aplicació on es registra tota la informació bàsica de les persones usuàries i la derivada dels processos d'intervenció social, i als expedients físics de les persones usuàries disponibles al SIAPSL. Per a la codificació de la mostra es va utilitzar una llista on es reflectien els noms de totes les persones que conformaven la mostra i se'ls va assignar un codi individualitzat.

Per a la recollida de les dades s'ha dissenyat un full de registre ad hoc amb totes les variables d'estudi. La fiabilitat d'aquesta eina es va

determinar a través d'una anàlisi interjutges i va ser revisada i adaptada per quatre professionals experts en l'atenció del sensellarisme del servei referit. L'objectiu consistia a establir si l'instrument resultava d'utilitat i s'ajustava a la informació registrada a la base de dades per aquests professionals.

Per a la selecció de la mostra, des del SIAPSL es va proporcionar una relació de totes les persones que havien estat ateses durant els anys 2021 i 2022. A l'hora de recollir la informació, al full de registre de variables s'assignava el codi en lloc de les dades d'identificació de les persones, de tal manera que no es poguessin relacionar les dades relatives a les variables d'estudi amb les persones participants (un document amb el nom de les persones i els codis i un altre document amb els codis i les variables d'estudi). Per tant, una vegada van ser recaptats, no hi havia possibilitat d'identificar les persones en manipular la base de dades per a les anàlisis estadístiques.

Per la seva banda, les variables mesurades recullen les dades sociodemogràfiques de les persones usuàries, entre les quals el sexe, la data de naixement, la nacionalitat, el nivell d'estudis i la situació laboral, acompanyada de la percepció d'ingressos i la seva classificació per tipus. A més d'això, entre les dades sanitàries, es recapta informació sobre si es té alguna discapacitat, problemes de salut mental, dependència i addiccions. Finalment, tenint en compte la institucionalització del col·lectiu, es creu convenient registrar l'existència o no d'antecedents penals.

Dit això, a continuació, es descriuen les variables considerades dins del full de registre:

Taula 3. Variables considerades al full de registre

Factor	Tipus de variable	Categoria
Edat	Quantitativa contínua	Edats compreses entre: 18 i 30 anys, 31 i 45 anys, 46 i 65 anys, + de 65 anys o NS/NC.
Nacionalitat	Nominal polítòmica	Espanyola, argentina, belga, búlgara, colombiana, cubana, italiana, anglesa, marroquina, peruana, polonesa, portuguesa, romanesa, senegalesa, sueca o veneçolana.
Nivell d'estudis	Nominal polítòmica	Analfabet, Primària / graduat escolar, Educació Secundària Obligatòria, superiors, altres formacions o NS/NC.
Situació laboral	Nominal polítòmica	Empleat/da, a l'atur, inactiu/va o NS/NC.
Ingressos econòmics	Nominal polítòmica	Sí, no o NS/NC.

Estudis. A fons

El fenomen de porta giratòria: la interseccionalitat entre els factors que generen la reincidència en la situació de sensellarisme

Tipus d'ingressos econòmics	Nominal politòmica	Ingrés mínim vital, pensió de l'assegurança obligatòria de vellesa i invalidesa, pensió per orfanat, prestació canària d'inserció, pensió contributiva, pensió no contributiva, renda activa d'inserció, subsidi per desocupació o subsidi per excarceració.
Antecedents penals	Nominal politòmica	Sí, no o NS/NC.
Discapacitat	Nominal politòmica	Sí, no, pendent o NS/NC.
Salut mental	Nominal politòmica	Sí, no o NS/NC.
Dependència	Nominal politòmica	Sí, no, pendent o NS/NC.
Adiccions	Nominal politòmica	Sí, no o NS/NC.

Font: Elaboració pròpia.

Després d'haver obtingut la informació anterior, es procedeix a determinar les variables desencadenants del fenomen de porta giratòria reconegudes per la persona usuària o observades pel professional o la professional de torn. Entre aquestes variables es troben: haver sofert violència de gènere; violència intrafamiliar; problemes de salut per discapacitat, dependència o salut mental; presència de conflictivitat en la convivència; haver experimentat problemes migratoris; sortir d'una situació d'institucionalització (centre sociosanitari / centre de salut mental / presó / centre de desintoxicació / centre d'atenció a víctimes de violència de gènere); pèrdua de la feina; manca o pèrdua de l'habitatge; i elecció pròpia per desitjos de conviure amb la parella, que es troba en situació de sensellarisme.

Finalment, es considera pertinent plasmar si és la primera vegada que se sol·liciten els serveis del SIAPSL i, en cas que no fos així, quantes vegades s'ha recorregut al servei (nombre). D'altra banda, també es valora l'últim servei (Recepció, SASEP, UMA, Pis Supervisat) que ha atès la demanda de la persona usuària i si actualment n'és usuària.

4.3. Procediment

En primer lloc, es dissenyen els instruments necessaris per dur a terme l'estudi de la informació. Seguidament, després d'obtenir la mostra total d'usuaris/àries atesos/es pel SIAPSL, es comença amb l'anàlisi dels expedients des de la base de dades i els informes físics a fi d'extreure la informació de les persones que s'han vist afectades pel fenomen de porta giratòria. S'ha establert un període mínim de tres mesos entre el temps que la persona va dur a terme un procés d'intervenció que va permetre accedir a una alternativa d'allotjament i és identificada novament en situació de sensellarisme pels / per les professionals del SIAPSL. S'ha consensuat

amb aquests professionals d'intervenció directa que aquest temps és el prudencial per considerar que efectivament s'ha aconseguit la integració social després d'un procés malgrat la seva falta de solidesa a causa de tots els factors estructurals i individuals que influeixen en aquesta realitat. Cal destacar que moltes persones en situació de sensellarisme accedeixen a alternatives d'allotjament que no són estables o que estan convingudes de manera superficial, de manera que no s'hi consolida la permanència. Per tant, no resulta lògic considerar-ho una veritable integració social, atès que la persona es troba en la mateixa situació de vulnerabilitat i exclusió residencial. A partir d'aquí, es recapten totes les dades especificades en l'apartat anterior i es continua amb el treball de recerca en la seva fase d'anàlisi de resultats a través del programa informàtic SPSS 26 per, finalment, procedir a la discussió i les conclusions.

4.4. Disseny

Aquesta recerca té un enfocament mixt, perquè l'instrument dissenyat per dur a terme l'estudi de la informació considera una recerca tant quantitativa com qualitativa del fenomen. D'aquesta manera, d'una banda, es registren variables objectives i es generalitzen resultats i, d'altra banda, es fa una descripció i comprensió interpretativa de la informació extreta dels expedients. A més d'això, s'opta per una recerca pre-experimental, on les variables no es manipulen i, per tant, els investigadors i les investigadores es limiten a l'observació del fenomen que analitzen sense introduir cap modificació o alteració del fenomen. Bé és cert que això suposa una falta de control de les fonts d'invalidació de la recerca, que es limita a un únic mesurament. Tenint en compte l'anterior, segons el tractament de la variable temps, la recerca és transversal, perquè la recollida de la informació es fa en un únic moment.

Pel que fa al tipus de disseny segons els objectius, se'n destaquen tres tipus: exploratori, en considerar aquesta recerca com un primer acostament a un tema poc estudiat; descriptius, ja que expressen una realitat donada; i explicatius, perquè pretenen establir una relació entre les causes i els efectes del fenomen en qüestió (porta giratòria). De la seva banda, l'amplitud de la recerca és macro, perquè la mostra utilitzada està composta per una gran quantitat d'unitats d'anàlisi, les dades de les quals són obtingudes directament pels qui investiguen, emprant de tal forma fonts primàries. Finalment, segons la finalitat de la recerca, aquesta es considera teòrica, pel fet que permetrà indagar en el funcionament del fenomen de porta giratòria que afecta el col·lectiu de persones en situació de sensellarisme, la qual cosa implica tractar de conèixer i explicar aquest fenomen. Pel que fa al pla d'anàlisi referit, després de l'aplicació de les diferents tècniques i instruments inclosos en aquesta recerca, es procedirà a l'estudi i interpretació de les dades obtingudes. Per fer-ho, es categoritzaran, ordenaran i resumiran les dades amb la finalitat d'aconseguir els objectius de la recerca.

4.5. Aspectes ètics

Aquesta recerca aborda una temàtica delicada, la qual cosa la situa en l'àmbit de recerques sensibles. En el seu desenvolupament, s'ha donat una importància primordial a consideracions ètiques de compliment obligatori. En primer lloc, es va obtenir l'autorització dels responsables del centre per accedir a la informació pertinent i recopilar les dades necessàries conforme a les variables d'estudi. Posteriorment, es va procedir a anonimitzar els expedients, assegurant així que no es pogués identificar de manera directa o indirecta les persones involucrades, respectant la seva privacitat i confidencialitat. Així mateix, es garanteix la integritat i honestat en el tractament rigorós de les dades, així com en l'anàlisi i les interpretacions dutes a terme. Els requisits ètics que regeixen aquesta recerca s'ajusten al Procediment de Revisió Ètica establert per la Comissió Europea l'any 2013 per a la recerca de la Unió Europea, la Directiva de Protecció de Dades 95/46/EC i la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea (2000/C 364/01).

5. Resultats

Del total d'usuaris/àries (1.271 persones), 1.043 són homes i 228 són dones, percentatges que ascendeixen a 82% i 18%, respectivament. Així mateix, la mitjana d'edat de les persones usuàries ateses el 2021 i 2022 és de 49 anys. Centrant-nos en el fenomen de porta giratòria, es detecten 131 persones usuàries afectades, de les quals 104 (79,4%) són homes i 27 (20,6%) són dones. Si categoritzem per trams d'edat, el 3% té entre 18 i 30 anys; el 23,7% té entre 31 i 45 anys; el 62,6% té entre 46 i 65 anys; i el 10,6% restant té més de 65 anys. Pel que fa a la nacionalitat, el 73,3% de les persones sense llar que han recaigut en la situació de sensellarisme són de nacionalitat espanyola, mentre que el 26,7% són de nacionalitat estrangera, entre les quals destaquen la nacionalitat veneçolana (14,3%) i la cubana (17,1%).

Quant al nivell d'estudis, el 41,2% disposa del títol de l'educació primària, el 9,2% de l'educació secundària bàsica; el 7,6% de l'educació secundària superior; el 12,2% de formació professional i el 3% té un títol de formació universitària. D'altra banda, destaca que l'1% ha dut a cap un altre tipus de cursos o tallers formatius, mentre que el 3,8% de les persones és analfabeta i en el 22,1% dels casos no es va facilitar mai aquesta informació. En relació amb les dades socioeconòmiques, el 74,8% de les persones es troben en situació de desocupació, mentre que el 24,4% estan inactives laboralment. El nombre de persones usuàries que disposaven d'alguna mena d'ingressos econòmics ascendia al 57,3%. Per contra, el 41,2% no té reconegut el dret a prestacions, subsidis, pensions o de qualsevol altra mena d'ingrés i en l'1,5% dels casos no es disposa d'aquesta dada. Pel que fa a la font d'ingressos, el 65,3% percep la pensió no contributiva (PNC) en modalitat de jubilació o discapacitat; el 8% l'ingrés mínim vital (IMV); el

5,3% la renda activa d'inserció (RAI); el 6,6% la pensió contributiva (PC); el 4% el subsidi per desocupació; el 4% la prestació canària d'inserció (PCI); el 2,6% el subsidi per excarceració; el 2,6% la pensió per orfandat; i l'1,3% l'assegurança obligatòria de vellesa i invalidesa (SOVI).

Pel que fa a les dades sociosanitàries, el 42,2% de les persones usuàries té reconegut algun grau de discapacitat, mentre que el 54,2% no té cap dictamen sobre aquesta qüestió. Igualment, cal destacar que l'1% estava a l'espera de valoració per l'Equip de Valoració i Orientació i en el 3,8% es desconeixia aquesta situació. En aquesta línia, un 93,1% no té reconegut el grau de dependència, mentre que el percentatge de persones que la té reconeguda és de 3,1% i el nombre de persones de les quals no es disposa informació es correspon amb un 3,8%. El factor sobre salut mental té una relació significativa amb el sensellarisme, perquè el 44,3% de les persones tenen diagnosticada alguna patologia sobre aquest tema. Bé és cert que del 4,6% de les persones usuàries del 2021 afectades pel fenomen de porta giratòria no s'ha registrat informació sobre l'existència o no de problemes de salut mental, de manera que pot ser una patologia observada pel o per la professional, però no diagnosticada. L'addicció a substàncies tòxiques o comportamentals han estat altres factors vinculats d'una certa manera amb el sensellarisme, d'aquí la rellevància a considerar-la dins d'aquest estudi. S'obté que un 55,7% té problemes de consum; un 40,5% no pateix addiccions, i un 3,8% no aporta informació sobre aquest tema. Pel que fa als antecedents penals, un 66,4% de persones no té antecedents; un 30,5% de persones sí que els té, i un 3,1% de persones no donen informació sobre aquesta qüestió.

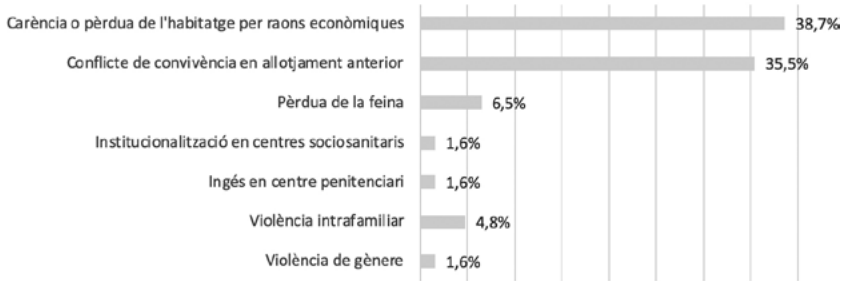
Havent plasmat les característiques generals de les persones sense llar que es troben dins del fenomen de porta giratòria, es procedeix a exposar el nombre de vegades que han experimentat aquesta situació. Dit això, un 64,1% de les persones ho ha experimentat una sola vegada, mentre que el 26,7% ho ha sofert dues vegades; el 8,4%, tres vegades i l'1%, quatre vegades. A més d'això, abans de detallar quines han estat les causes principals de la recaiguda, es creu rellevant conèixer l'últim servei del SIAPSL que ha atès la persona usuària: un 9,9% han estat ateses pel Servei de Recepció, un 41,2% pel Servei de l'UMA, un 48,1% pel SASEP i un 1% pel Servei de Pisos Supervisats. En aquesta línia, el 46,6% continua sent usuari/ària dels serveis, el 53,4% havien acabat els seus processos d'intervenció (ingressos en institucions, trasllats fora del municipi, accés a una alternativa d'allotjament, etc.) i l'1% havia mort durant el desenvolupament de l'estudi.

Hi ha nombroses diferències entre les persones usuàries que, segons la tipologia ETHOS, s'acullen a les categories 1, 2 i 4 ("sense sostre", "sense habitatge" i amb "habitatge inadequat"). És per això que, a l'hora d'especificar les causes que han desembocat en el retorn de la persona a la situació de sensellarisme, es farà una divisió entre les que utilitzen els serveis d'allotjament i les que pernocten al carrer i recorren als serveis de les unitats mòbils d'acostament. Darrere de les causes que han dut a

El fenomen de porta giratòria: la interseccionalitat entre els factors que generen la reincidència en la situació de sensellarisme

les persones que fan ús dels serveis d'allotjament a tornar a la situació de sensellarisme per primera vegada hi hauria les següents:

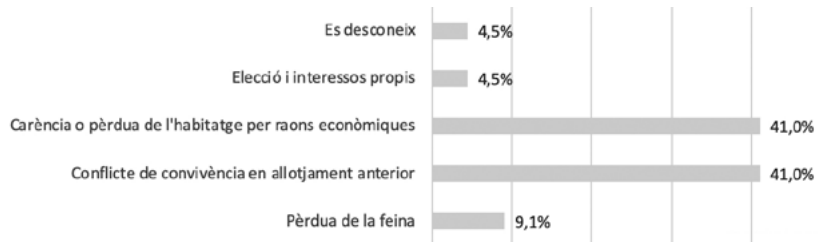
Gràfic 1. Causes de pèrdues de l'habitatge i situacions adverses relacionades amb les persones allotjades en els serveis

Font: Elaboració pròpia.

Cal dir que un 9,7% del total de les 62 persones que fan ús dels serveis d'allotjament i s'han vist afectades per aquest fenomen una sola vegada, no aporta informació sobre el motiu de la recaiguda en la situació de sensellarisme o aquesta no es preveu a la base de dades. Quant a les persones que pernocten a la intempèrie i són ateses per l'UMA, s'albira que els motius han estat fonamentalment els següents:

Gràfic 2. Causes de pèrdues de l'habitatge i situacions adverses relacionades amb les persones usuàries de l'UMA

Font: Elaboració pròpia.

En el cas d'aquells/es usuaris/àries que han experimentat el retorn de l'exclusió residencial dues vegades (28 persones) i que utilitzen els serveis d'allotjament destaca igualment, la primera vegada que van perdre l'allotjament, la manca o pèrdua de l'habitatge per raons econòmiques (39,3%); els problemes de conflictivitat en la convivència en l'últim allotjament (28,6%); la pèrdua de la feina (7,1%); la institucionalització en un centre penitenciari (7,1%); la institucionalització en un centre de salut mental (3,6%); la institucionalització en un centre d'atenció a dones víctimes de violència de gènere (3,6%); per problemes migratoris (3,6%), o per

haver sofert violència de gènere (3,6%). La segona vegada que van perdre l'allotjament, es detecta que en el 35,7% dels casos va ser per problemes de conflictivitat en la convivència en l'últim allotjament; en el 7,9% per la manca o pèrdua de l'habitatge per raons econòmiques; en el 3,6% per la institucionalització en un centre de salut mental; en el 3,6% per la institucionalització en un centre penitenciari; en el 3,6% per haver sofert violència de gènere, i en el 7,1% per haver perdut la feina. Cal dir que, en el 3,6% dels casos, es desconeix la primera causa que provoca la recaiguda en el fenomen, mentre que la segona causa es desconeix en el 28,6% dels casos. Quant a les persones que dormen al carrer i són ateses per l'UMA (vuit persones) sobresurt, la primera vegada, que un 37,5% retorna per problemes de conflictivitat en la convivència en l'últim allotjament; per la manca o pèrdua de l'habitatge per raons econòmiques en un 37,5%, i per la pèrdua de la feina en un 25%. La segona vegada es deu majoritàriament a la manca o pèrdua de l'habitatge per raons econòmiques (62,5%) i a problemes de conflictivitat en la convivència (25%), i se'n desconeix el motiu en el 12,5%.

Les PSL que han experimentat tres vegades el fenomen de porta giratòria destaquen, en els casos que fan ús dels serveis d'allotjament, que la primera vegada es devia a la manca o pèrdua de l'habitatge per raons econòmiques (50%) i a problemes de conflictivitat en la convivència en l'últim allotjament (50%). La segona vegada es devia a haver sofert violència de gènere (33,3%), a haver tingut problemes de conflictivitat en la convivència en l'últim allotjament (33,3%), a la manca o pèrdua de l'habitatge per raons econòmiques (16,7%) i, en el 16,7% dels casos, es desconeix la primera causa. I la tercera a la manca o pèrdua de l'habitatge per raons econòmiques (16,7%), i en el 83,3% restant aquesta dada es desconeix. Així mateix, les quatre persones usuàries que pernocten al carrer i utilitzen els serveis de l'UMA refereixen que, la primera vegada, el retorn a la situació de sensellarisme es deu a problemes de conflictivitat en la convivència en l'últim allotjament (50%), a la pèrdua de la feina (25%) o no aporten aquesta informació (25%). La segona porta giratòria es deu a problemes de conflictivitat en la convivència en l'últim allotjament (75%), mentre que en el 25% restant es deu a la pèrdua de la feina. Cal destacar que la tercera porta giratòria és motivada en tots els casos per problemes de conflictivitat en la convivència en l'últim allotjament.

Finalment, només un/a usuari/ària del servei d'allotjament ha experimentat el fenomen de porta giratòria quatre vegades, i únicament es coneix la causa de la primera recaiguda, que són problemes de conflictivitat en la convivència en l'últim allotjament.

A través de l'aplicació de la prova estadística Kolmogórov-Smirnov, es determina que la variable relacionada amb el nombre de vegades que les persones deriven novament a la situació de sensellarisme no segueix una distribució normal ($z = 4,458$, $p = 0,000$). Per a l'anàlisi de les variables és necessari aplicar el procediment estadístic no paramètric U de Mann-Whitney perquè es tracta de dues mostres independents i es determina que no hi ha diferències significatives entre el sexe i el nombre de vegades que la

persona deriva en la situació de sensellarisme ($z = -1,288$, $p = 0,198$). D'altra banda, s'aplica la prova Kruskal-Wallis (ja que té més de dues categories) per analitzar les diferents variables considerades en l'estudi, i s'obtenen els resultats que s'indiquen a la taula 4:

Taula 4. Anàlisi de variables socials i demogràfiques associades al sensellarisme

Categoria	Estadística H	Valor p
Nacionalitat	0,004	0,949
Nivell d'estudis	0,034	0,854
Discapacitat	8,330	0,215
Situació laboral	0,815	0,665
Disposició d'ingressos	0,573	0,751
Tipologia d'ingressos	8,383	0,592
Malaltia mental	2,112	0,146
Dependència	0,353	0,552
Addiccions a substàncies	0,439	0,508
Antecedents penals	2,798	0,094

Font: Elaboració pròpia.

S'obté que no hi ha una associació estadísticament significativa entre aquestes variables i el nombre de vegades que la persona experimenta l'exclusió residencial.

Amb aquests resultats, es pot afirmar que el fenomen de porta giratòria sembla no estar condicionat per les variables estudiades i que aquestes no ajuden a predir quins són els factors o situacions que influeixen en el fet que les persones experimentin la situació de sensellarisme diverses vegades.

6. Discussió

La recerca recolza els estudis anteriors, ja que confirma una prevalença més gran d'homes en el col·lectiu de persones sense llar, com van

indicar l'Institut Nacional d'Estadística (2022) i Sánchez (2012). No obstant això, s'observa un augment notable de dones en situació de sensellarisme, reportat per Díaz (2021), que destaca un increment del 30,3% en els expedients analitzats en anys previs a aquest estudi. A més, les troballes desafien l'estereotip que les persones més grans de 65 anys són predominantment afectades, ja que l'edat mitjana de les persones sense llar ronda els 49 anys, segons l'Institut Nacional d'Estadística (2022), dada que els resultats de la recerca confirmen.

L'anàlisi de les dades sociodemogràfiques del fenomen de porta giratòria confirma la masculinització del col·lectiu de persones sense llar, la qual cosa avala estudis anteriors (Fondation Abbé Pierre i FEANTSA, 2020; Sánchez, 2012). A més, s'observa que aquest fenomen afecta principalment persones de més de 30 anys, amb una edat mitjana de 49 anys. Encara que s'ha reportat un augment en el col·lectiu degut a l'arribada de persones immigrants a Europa, els resultats d'aquest estudi mostren una proporció més gran de persones de nacionalitat espanyola en comparació amb estrangers (Fondation Abbé Pierre i FEANTSA, 2020). Contràriament als estereotips que relacionen les persones sense llar amb la delinqüència, aquest estudi mostra una baixa incidència d'antecedents penals en la mostra analitzada. Quant al nivell educatiu, s'observa que gairebé la meitat de les persones que han experimentat el fenomen de porta giratòria tenen únicament l'Educació Primària Obligatòria, la qual cosa difereix dels resultats generals reportats per l'Institut Nacional d'Estadística (2022), on es destaca una prevalença més gran d'estudis secundaris en les persones sense llar.

En aquesta línia, el baix nivell d'educació està estretament lligat a l'escassa ocupabilitat d'aquest col·lectiu, la qual cosa, sumat a la falta d'habitatge, dificulta l'accés a feines estables i ben remunerades (Matulič, 2013). Això es tradueix en taxes de desocupació significativament altes, que arriben al 74,8%, i, en gairebé la meitat dels casos, l'absència total d'ingressos. Malgrat això, un 57,3% dels usuaris aconsegueix obtenir ingressos, majoritàriament provinents de remuneracions públiques, entre les quals destaca la pensió no contributiva (PNC) en modalitats de jubilació i discapacitat.

Les dades sociosanitàries revelen la presència significativa de discapacitat en les persones sense llar, especialment en aquelles que experimenten el fenomen de porta giratòria. Mentre l'estudi de la Red de Apoyo a la Integración Sociolaboral (2009) reporta que al voltant d'una de cada cinc persones sense llar té discapacitat, aquest estudi revela que la xifra s'eleva a dues de cada cinc persones (42,2%). No obstant això, només un 3,1% de les persones té oficialment reconeguda la situació de dependència. Respecte a la salut mental, l'Institut Nacional d'Estadística (2022) indica que aproximadament el 59,6% de les persones sense llar presenta símptomes depressius. En contraposició, en aquest estudi es constata que la majoria de la mostra (44,3%) pateix alguna patologia mental, possiblement relacionada amb problemes d'addiccions tant tòxiques com comportamentals. De les persones amb problemes d'addicció (55,7% de la mostra), el 25,2%

presenta una patologia dual, com assenyalen Caton et al. (2007). Aquesta situació influeix en la cronicitat del sensellarisme, ja que la pèrdua d'autoestima i la falta de perseverança dificulten la recuperació i la reinserció.

Quant a les causes del fenomen de porta giratòria, Matulič (2013) subratlla la influència de la privatització del mercat i l'absència de polítiques socials, la qual cosa comporta un cost alt de l'habitatge, que en dificulta l'accés i el manteniment. Les dades recollides en aquest estudi reflecteixen que, en els casos en què s'experimenta el fenomen entre una, dues i tres vegades, una de les principals raons de recaiguda en la situació de sensellarisme és la manca o pèrdua de l'habitatge per motius econòmics (41,2%). Així mateix, encara que en menys proporció, la pèrdua de la feina (10%) es presenta sovint com a causa de recaiguda, tant en els qui utilitzen serveis d'allotjament com en aquells que pernocten a la intempèrie i recorren a serveis de l'UMA. Segons Standing (2013), l'accés a la feina per a persones en situació de sensellarisme està restringit i caracteritzat per la seva precarietat, temporalitat i inestabilitat, la qual cosa genera una seguretat econòmica escassa, cosa que al seu torn incrementa les desigualtats socials i propicia la caiguda en la situació d'exclusió residencial extrema.

Segons Matulič (2013), la falta de cobertura de les necessitats bàsiques per part del sistema de protecció social i la deterioració de les xarxes informals de suport augmenten les probabilitats d'experimentar el fenomen de porta giratòria. A més, les persones sense llar solen enfrontar una mitjana de nou successos vitals estressants, com ara abandonó, violència familiar, addiccions, divorci, entre d'altres (Guillén et al., 2020; Matulič, 2010; Muñoz et al., 2003; Roca et al., 2019). La violència de gènere també es destaca com una causa freqüent de retorn al sensellarisme, la qual cosa reflecteix l'augment de dones en aquesta situació. En relació amb la tornada a la situació de sensellarisme després d'assolir la inserció social, la conflictivitat en la convivència s'identifica com una de les principals causes (40,5%). Per tant, segons Díaz (2021), és crucial treballar en el desenvolupament i entrenament d'habilitats socials, comunicació, gestió de conflictes i tolerància a la frustració per garantir una convivència pacífica i prevenir controvèrsies.

7. Conclusions

Els resultats recolzen la incidència més gran de sensellarisme en homes, resultat de processos diferents d'exclusió residencial. L'edat mitjana de les persones sense llar reflecteix nivells educatius baixos, cosa que limita oportunitats laborals i perpetua l'exclusió social. La desocupació condueix a ingressos irregulars a través d'ocupacions informals. Això explica el predomini de la pensió no contributiva i altres prestacions bàsiques a causa de la cotització insuficient per accedir a prestacions contributives.

Un percentatge alt de persones sense llar experimenten el fenomen de porta giratòria i tenen discapacitats i/o problemes de salut mental no oficialment reconeguts, però detectats per professionals d'atenció directa.

Això es deu a la falta d'atenció mèdica especialitzada que els permeti rebre diagnòstic i tractament adequats, així com el reconeixement formal o dictamen per part de l'administració. La falta d'educació en salut i hàbits de vida saludables empitjora les condicions socio sanitàries. La salut mental i addiccions sovint coexisteixen, agreujant la deterioració de l'estat de salut, especialment en situacions de sensellarisme prolongat. Quant a la interseccionalitat dels factors que influeixen en el fenomen de porta giratòria, no es van trobar diferències significatives entre les variables analitzades i el nombre de vegades que una persona acaba en situació de sensellarisme.

Els resultats divergeixen de la segona hipòtesi, que afirmava que dues de cada tres persones experimenten la porta giratòria. En realitat, només un 10,3% dels expedients analitzats (n = 1.271) han experimentat aquest fenomen. Es descarta la tercera hipòtesi, que sostenia que la majoria dels usuaris recauen en la situació de sensellarisme la majoria de vegades. Encara que és cert que un percentatge considerable es veu afectat per dues recaigudes, no és el més comú. A més, la quarta hipòtesi, que vincula la cronificació del sensellarisme amb la porta giratòria, tampoc es confirma. Quant a la cinquena hipòtesi, els resultats obtinguts ofereixen una visió inicial sobre l'eficàcia dels processos d'intervenció i reinserció socials duts a terme pels serveis en casos d'aquesta complexa realitat. No obstant això, no proporcionen informació sobre la seva durabilitat en el temps.

La falta d'habitatge per motius econòmics (41,2%) destaca com una causa principal en la recurrència del fenomen de porta giratòria. Contràriament, la hipòtesi 6 queda refutada segons l'evidència recopilada de diverses fonts i les respostes de professionals. En aquest sentit, es confirma una connexió entre el sensellarisme, les condicions del mercat de l'habitatge i les barreres d'accés actuals, la qual cosa emergeix com un factor crucial en el patiment d'aquest problema. La privatització del mercat i la insuficiència de polítiques socials condueixen a costos elevats d'habitatge, la qual cosa en dificulta l'adquisició i manteniment, i té com a resultat situacions de precarietat residencial, infrahabitatge i manca residencial extrema. Amb opcions limitades, les persones es veuen obligades a compartir habitatge amb individus que poden tenir problemes personals o amb desconeguts sense seguretat jurídica, cosa que augmenta les possibilitats de conflictes. Seguint amb la setena hipòtesi, es conclou que un altre dels factors que incideix significativament en la reincidència de la situació de sensellarisme és la pèrdua de les xarxes de suport informals, que en la majoria de casos s'origina per conflictes en la convivència (40,5%). Davant d'això, és essencial destacar la importància de treballar en el desenvolupament i entrenament d'habilitats socials, comunicació, gestió de conflictes, tolerància a la frustració, entre d'altres, amb la finalitat de promoure una convivència pacífica i prevenir desacords.

Aquesta recerca s'enfronta a la dificultat de l'escassa bibliografia existent sobre el fenomen de porta giratòria i la seva interseccionalitat amb els factors que contribueixen a la reincidència en el sensellarisme. Aquest estudi ofereix una visió limitada d'aquesta realitat i es necessiten

recerques addicionals per aprofundir en el fenomen i analitzar altres factors no considerats en aquest estudi, com el nivell de desenvolupament d'habilitats socials, xarxes informals de suport, salut física, coneixement de recursos disponibles, experiències d'estrès, situació administrativa i temps de residència en el lloc, entre d'altres.

Referències bibliogràfiques

- Agulles Martos, Juan Manuel. (2019). Las personas sin hogar y la exclusión residencial. ¿Hacia un cambio de paradigma?. *Cuadernos de Trabajo Social*, 32(2), 265-275. <https://doi.org/10.5209/cuts.58934>
- Busch-Geertsema, Volker. (2013). *Housing First Europe: Final Report*. European Union Programme for Employment and Social Solidarity. Recuperat 15 març 2024, de <https://www.habitat.hu/files/FinalReportHousingFirstEurope.pdf>
- Cabrera, Pedro José. (2009). La acción social con personas sin hogar en la España del siglo XXI. Dins Miguel Laparra Navarro i Begoña Pérez Eransus, *Exclusión social en España: Un espacio diverso y disperso en intensa transformación* (p. 173-219). Fundación FOESSA.
- Cabrera, Pedro José, i Rubio, María José. (2008). Las personas sin hogar, hoy. *Revista del Ministerio de Trabajo e Inmigración*, 75, 51-74.
- Cáritas Diocesana de Tenerife. (2022). *Exclusión Residencial Extrema en Tenerife en Tiempos de COVID*. Cáritas Diocesana de Tenerife.
- Carta de los Derechos Fundamentales de la Unión Europea, DOCE núm. C 364/1. Recuperat 22 març 2024, de https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_es.pdf
- Caton, Carol; Wilkins, Carol, i Anderson, Jacquelyn. (2007). People who experience long-term homelessness: Characteristics and interventions. *National Symposium on Homelessness Research*, 4, 1-44.
- Díaz González, José Manuel. (2021). *La realidad en ámbitos de exclusión social: análisis del conflicto sobre las personas sin hogar* (Tesi doctoral). Universitat de La Laguna. Recuperat 15 març 2024, de <https://riull.ull.es/xmlui/handle/915/25758>
- Directiva 95/46/CE del Parlament Europeu i del Consell, de 24 d'octubre de 1995, relativa a la protecció de les persones físiques pel que fa al tractament de dades personals i a la lliure circulació d'aquestes dades, DOCE núm. L 281/31 (1995). APDCAT. Recuperat 22 març 2024, de <https://apdcat.gencat.cat/web/.content/01-autoritat/normativa/documentos/676.pdf>

- FEANTSA (2017). *Good practice guidance for working with people who are homeless and use drugs*. FEANTSA. Recuperat 15 març 2024, de https://www.feantsa.org/download/feantsa_drugservices6378371585620331663.pdf
- Fisas Masferrer, David; Rovira Jarque, Montserrat, i Sales Campos, Albert. (2022). El dispositivo de alojamiento de emergencia de Barcelona como instrumento de atención al sinhogarismo ante la crisis sanitaria de la covid-19. *Revista de Treball Social*, 222, 81-95. <https://doi.org/10.32061/RTS2022.222.04>
- Fondation Abbé Pierre i FEANTSA. (2020). *Fifth Overview of Housing Exclusion in Europe*. Fondation Abbé Pierre i FEANTSA. Recuperat 15 març 2024, de https://www.feantsa.org/public/user/Recursos/recursos/Rapport_Europe_2020_GB.pdf
- García Montero, Alejandro. (2017). Personas sin hogar: una realidad diferente. Dins Concepción Nieto-Morales, Nuria Cordero Ramos i María Josefa Vázquez-Fernández (Coords.), *Intervención con colectivos desfavorecidos. Descendiendo a la práctica de la intervención profesional* (p. 85-119), Dykinson.
- Govern d'Espanya. (2023). *Personas sin Hogar*. Ministeri de Drets Socials, Consum i Agenda 2030. Recuperat 15 març 2024, de <https://www.mdsocialesa2030.gob.es/derechos-sociales/servicios-sociales/personas-sin-hogar.htm>
- Greenwood, Ronni; Manning, Rachel; Vargas-Moniz, María; Auquier, Pascal; Lenzi, Michela; Wolf, Judith; Bokszczanin, Anna; Bernad, Roberto; Källmén, Hakan; Sinnewijn, Freek; Ornelas, José, i O'Shaughnessy, Branagh. (2022). Structure and agency in capabilities-enhancing homeless services: Housing first, housing quality and consumer choice. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 32(2), 315-331.
- Guillén, Ana; Marín, Carolina; Panadero, Sonia, i Vázquez, José Juan. (2020). Substance use, stressful life events and mental health: A longitudinal study among homeless women in Madrid (Spain). *Addictive Behaviors*, 103, 106246. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2019.106246>
- Institut Nacional d'Estadística. (2022). *Encuesta a las personas sin hogar*. INE. Recuperat 15 març 2024, de https://www.ine.es/prensa/epsh_2022.pdf
- Kuhn, Randall, i Culhane, Dennis. (1998). Applying cluster analysis to test a typology of homelessness by pattern of shelter utilization: Results from the analysis of administrative data. *American Journal of Community Psychology*, 26(2), 207-232. <https://doi.org/10.1023/A:1022176402357>

El fenomen de porta giratòria: la interseccionalitat entre els factors que generen la reincidència en la situació de sensellarisme

- Matulič Domandzič, María Virginia. (2010). Nuevos perfiles de personas sin hogar en la ciudad de Barcelona: un reto pendiente de los servicios sociales de proximidad. *Documentos de Trabajo Social: Revista de Trabajo Social y Acción Social*, 48, 9-30.
- Matulič Domandzič, María Virginia. (2013). Los procesos de exclusión social de las personas sin hogar en la ciudad de Barcelona. *Trabajo Social Global - Global Social Work*, 3(5), 3-27.
- Meert, Hendrik; Benjaminsen, L.; Cabrera Cabrera, Pedro José; Dandolova, Iskra; Fernández, E.; Filipovic Hrast, Masa; Hradecky, I.; Koch-Nielsen, I.; Maas, Roland, i Rubio Martín, María José. (2006). *L'évolution des profils des sans-abri: Une dépendance persistante à l'égard des services d'urgence en Europe: Qui et pourquoi?* Observatoire Européen sur le sans-abrisme. Recuperat 15 març 2024, de https://www.researchgate.net/publication/275957711_L'evolution_des_profils_des_sans-abri_Une_dependance_persistante_a_l'egard_des_services_d'urgence_en_Europe_Qui_et_pourquoi
- Mejía-Escalante, Mónica. (2016). La vivienda digna y la vivienda adecuada. Estado del debate. *Cuadernos de Vivienda y Urbanismo*, 9(18), 292-307.
- Mojtabai, Ramin. (2005). Perceived reasons for loss of housing and continued homelessness among homeless persons with mental illness. *Psychiatric Services*, 56(2), 172-178.
- Muñoz, Manuel; Vázquez, Carmelo, i Vázquez, José Juan. (2003). Los límites de la exclusión. Estudio sobre los factores económicos, psicosociales y de salud que afectan a las personas sin hogar en Madrid. *Cuadernos de Trabajo Social*, 11, 271-277.
- Muñoz, Manuel, i Cordero, Nuria. (2017). Derechos humanos, trabajo social y sinhogarismo. Enfoque práctico desde un modelo participativo-creativo con personas sin hogar. *Revista Internacional de Trabajo Social y Bienestar*, 6, 57-67.
- OXFAM (2012). *Crisis, desigualdad y pobreza*. Informe de OXFAM Intermón. Recuperat 15 març 2024, de https://www.oxfamintermon.org/es/publicacion/Crisis_desigualdad_y_pobreza#
- Padgett, Deborah K.; Henwood, Benjamin F., i Tsemberis, Sam J. (2016). *Housing first: Ending homelessness, transforming systems, and changing lives*. Oxford University Press.
- Panadero, Sonia, i Muñoz, Manuel. (2014). Salud, calidad de vida y consumo de sustancias en función del tiempo en situación sin hogar. *Anales de Psicología*, 30(1), 70-77.

- Panadero, Sonia, i Vázquez, José Juan. (2016). *En las fronteras de la ciudadanía. Situación de las personas sin hogar y en riesgo de exclusión social en Madrid*. Universitat d'Alcalá.
- Pauly, Bernier; Brown, Meaghan; Evans, J.; Gray, Erin; Schiff, Rebecca; Ivsins, A.; Krysovaty, Bonnie; Vallance, Kate, i Stockwell, T. (2019). "There is a Place": impacts of managed alcohol programs for people experiencing severe alcohol dependence and homelessness. *Harm Reduction Journal*, 16(1), 1-14.
- Piccininno, Carla. (2021). La vivienda digna, un derecho justiciable. *Revista de Derechos Humanos*, 3, 227-245.
- Pleace, Nicholas. (2016). *Guía Housing First Europa*. FEANTSA, SNF, RAISFundación. Recuperat 15 març 2024, de <https://housingfirsteuropa.eu/wp-content/uploads/2021/12/Gui%CC%81a-Housing-First-Europa.pdf>
- Posada, Sara; Londoño, Nora Helena, i Gaviría, Ana M. (2019). Propiedades psicométricas de la adaptación para Colombia del inventario de experiencias traumáticas en la infancia (ETI-SRCOL). *Medicina U.P.B.*, 38(1), 33-45.
- RAISFundación. (s. d.). Estudio sobre discapacidad y personas sin hogar: Presentación de los resultados clave del estudio. Fundación ONCE, X Talento, FSC. Recuperat 15 març 2024, de https://edit.um.es/exclusionsocial/files/2014/02/present_datos_discap_ONCE_RAIS_v3.pdf
- Resolució del Parlament Europeu 2013/2994(RSP), de 16 de gener de 2014, sobre una estratègia de la UE per a les persones sense llar. Diari Oficial de la Unió Europea C 482/141, P7_TA(2014)0043. Recuperat 15 març 2024, de <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014IP0043&from=CS>
- Revista de la Asociación Proyecto Hombre*, 84. (2014). Proyecto hombre. Recuperat 15 març 2024, de https://archivo.proyctohombre.es/wp-content/uploads/2011/11/Revista-PH_84_2.pdf
- Ringwalt, Christopher L.; Greene, Jody M.; Robertson, Marjorie, i McPheeters, Melissa. (1998). The prevalence of homelessness among adolescents in the United States. *American Journal of Public Health*, 88(9), 1325-1329. <https://doi.org/10.2105/AJPH.88.9.1325>
- Roca, Pablo; Panadero, Sonia; Rodríguez-Moreno, Sara; Martín, Rosa María, i Vázquez, José Juan. (2019). "Puerta giratoria" a la situación sin hogar. Influencia de la salud, consumo de alcohol y padecimiento de sucesos vitales estresantes en el número de episodios en la situación sin hogar. *Anales de Psicología / Annals of Psychology*, 35(2), 175-180. <https://doi.org/10.6018/analesps.35.2.297741>

- Roca Lahiguera, Daniel; Bilbeny de Fortuny, Beatriu; Clusa Gironella, Thaïs; Fuentes Rodríguez, Teresa; Silva Ruiz, Pau, i Franch-Nadal, Josep. (2022). Análisis de la salud de la población sin hogar de un distrito desfavorecido de Barcelona. Estudio ESSELLA. *Atención Primaria*, 54(10), 1-14. <https://doi.org/10.1016/j.aprim.2022.102458>
- Rodríguez-Pellejero, José M.; Núñez, Juan L., i Hernández, Débora. (2017). Perfiles de personalidad y síndromes clínicos en personas sin hogar. *Revista de Psicopatología y Psicología Clínica*, 22(3), 197.
- Sánchez Morales, María Rosario. (2012). En los límites de la exclusión social: las personas sin hogar en España. *OBETS. Revista de Ciencias Sociales*, 7(2), 307-324.
- Sherwin, Linda. (2021). *Women's experiences of homeless services: one city in time* (Tesi doctoral). Coventry University.
- Standing, Guy, i Madariaga, Juan Mari. (2013). *El precariado: Una nueva clase social*. Pasado y Presente.
- Subirats, Joan; Riba, Clara; Giménez, Laura; Obradors, Anna; Giménez, María; Queralt, Didac; Bottos, Patricio, i Rapoport, Ana. (2004). *Pobreza y exclusión social. Un análisis de la realidad española y europea*. Fundació La Caixa.
- Tyler, Kimberly A.; Olson, Kristen, i Ray, Colleen M. (2018). Understanding the link between victimization and alcohol use among homeless youth using ecological momentary assessment. *Socius*, 4. <https://doi.org/10.1177/2378023118779832>
- U. S. Department of Housing and Urban Development. (2015). *Homeless Management Information Systems (HMIS). Cost Estimation Guidelines*. Office of Community Planning and Development. Recuperat 15 març 2024, de https://www.hud.gov/sites/documents/DOC_14249.PDF
- Vázquez, José Juan; Panadero, Sonia; Martín, Rosa, i Diaz-Pescador, María del Val. (2015). Access to new information and communication technologies among homeless people in Madrid (Spain). *Journal of Community Psychology*, 43(3), 338-347. <https://doi.org/10.1002/jcop.21682>
- Wagner, Marcia; Pereira, Anderson S., i Oliveira, Margareth S. (2014). Intervención sobre las dimensiones de la ansiedad social por medio de un programa de entrenamiento en habilidades sociales. *Psicología Conductual*, 22(3), 423-440.